

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

© 2016 ЗАЧОСОВА Н. В.

УДК 336.71

Зачосова Н. В. Визначення стратегічних орієнтирів зміцнення економічної безпеки фінансових установ як необхідний етап формування стратегії економічної безпеки України

Метою статті є визначення стратегічних орієнтирів зміцнення економічної безпеки фінансових установ як одного з етапів формування стратегії економічної безпеки України. Встановлено, що універсальними для усіх видів фінансових установ можна визнати такі стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки та рентабельної їх діяльності, як: утримання існуючих клієнтів та розширення клієнтської бази за рахунок нових користувачів фінансових послуг; стимулювання підвищення рівня фінансової грамотності населення; формування кадрового резерву; підвищення рівня інформаційної прозорості; періодичний моніторинг стану власної економічної безпеки із обов'язковим повідомленням отриманих результатів державному регулятору; перехід до дистанційного онлайн-обслуговування; розширення асортименту фінансових продуктів та послуг; формування пакета документального забезпечення формування, оцінки та контролю функціонування комплексних систем економічної безпеки фінансових установ. Зроблено припущення, що стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки фінансових установ повинні знайти відображення в загальній стратегії економічної безпеки України як складова стратегії забезпечення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова установа, стратегія, фінансовий ринок.

Бібл.: 9.

Зачосова Наталія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: natazachosova@mail.ru

УДК 336.71

Зачосова Н. В. Определение стратегических ориентиров укрепления экономической безопасности финансовых учреждений как необходимый этап формирования стратегии экономической безопасности Украины

Целью статьи является определение стратегических ориентиров обеспечения экономической безопасности финансовых учреждений как одного из этапов формирования стратегии экономической безопасности Украины. Установлено, что универсальными для всех видов финансовых учреждений можно признать такие стратегические ориентиры обеспечения экономической безопасности и рентабельной их деятельности, как: удержание существующих клиентов и расширение клиентской базы за счет новых пользователей финансовых услуг; стимулирование повышения уровня финансовой грамотности населения; формирование кадрового резерва; повышение уровня информационной прозрачности; периодический мониторинг состояния собственной экономической безопасности с обязательным представлением полученных результатов государственному регулятору; переход к дистанционному онлайн-обслуживанию; расширение ассортимента финансовых продуктов и услуг; формирование пакета документального обеспечения формирования, оценки и контроля функционирования комплексных систем экономической безопасности финансовых учреждений. Сделано предположение, что стратегические ориентиры обеспечения экономической безопасности финансовых учреждений должны найти отражение в общей стратегии экономической безопасности Украины в качестве составляющей стратегии обеспечения финансовой безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовое учреждение, стратегия, финансовый рынок.

Библ.: 9.

Зачосова Наталья Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и экономической безопасности, Черкацкий национальный университет им. Б. Хмельницкого (бульв. Шевченка, 81, Черкасы, 18031, Украина)

E-mail: natazachosova@mail.ru

UDC 336.71

Zachosova N. V. Determining the Strategic Guidelines for Strengthening the Economic Security of Financial Institutions as a Necessary Stage in the Establishing the Economic Security Strategy of Ukraine

The article is aimed at determining the strategic guidelines for ensuring the economic security of financial institutions as one of the stages of establishing the economic security strategy of Ukraine. It is found that the strategic guidelines for ensuring the economic security and the cost-effective activity, which are recognized as generic to all types of financial institutions, can be the following: retention of existing customers and expansion of customer base at the cost of new users of financial services; stimulating the level of financial literacy of the population; formation of a personnel reserve; increasing the level of information transparency; periodic monitoring of status of the own economic security with mandatory presentation of results to the State controller; transition to remote on-line servicing; expansion of the range of financial products and services; formation of a package of documentary supporting of establishment, evaluation and monitoring of functioning of the integrated systems for the economic security of financial institutions. It has been assumed that the strategic guidelines for ensuring the economic security of financial institutions should be reflected in the overall economic security strategy of Ukraine as part of the strategy to ensure the financial security of the State.

Keywords: economic security, financial institution, strategy, financial market.

Bibl.: 9.

Zachosova Nataliia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Economic Security, Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky (81 Shevchenka Blvd., Cherkasy, 18031, Ukraine)

E-mail: natazachosova@mail.ru

В умовах економічної нестабільності, диспропорцій на фінансових ринках, порушення партнерських зв'язків із інвесторами з різних країн світу внаслідок політичної кризи в Україні та воєнних дій на сході держави питання забезпечення економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарської діяльності

набуває особливої актуальності. Спрямування основної частини державного бюджету на воєнні та соціальні витрати не дозволяє розпочати відновлення економіки, що ставить під загрозу нормальне функціонування переважної більшості підприємств, установ, організацій. Непростий період свого розвитку переживають нині й

фінансові установи. Відсутність державної підтримки, втрата великої кількості клієнтів, що проживають на анексованій території та територіях, де наразі відбуваються воєнні дії, відсутність притоку нових клієнтів через падіння рівня довіри населення та юридичних осіб до фінансових інституцій та знецінення наявних активів через девальвацію національної грошової одиниці, – усі ці фактори уже призвели до банкрутства та припинення діяльності великої кількості професійних учасників фінансового ринку та становлять загрозу для функціонування тих фінансових посередників, які продовжують свою діяльність. З огляду на все зазначене вище, важливим завданням як для власників та керівників фінансових установ, так і для представників державних органів влади є об'єднання зусиль та визначення стратегічних орієнтирів зміцнення економічної безпеки фінансових установ, досягнення яких забезпечувалось би активним сприянням уряду України та регуляторів фінансового ринку з огляду на необхідність стабілізації та якісного розвитку фінансового сектора держави.

Фрагментарність дій державних органів влади щодо забезпечення економічної безпеки як на макро-, так і на мікрорівні не дає змогу досягти високої ефективності роботи у цій площині. Наразі відсутньою є стратегія забезпечення економічної безпеки держави, а тому не визначено і стратегічних орієнтирів для економічно безпечного розвитку професійних учасників фінансового ринку, хоча саме їх успішна та стабільна діяльність є основою фінансової безпеки країни. Усі спроби уряду щодо досягнення високого рівня економічної безпеки здійснюються відповідно до стратегії національної безпеки України, затвердженої у 2015 р. Мейнстрімом цього документа є забезпечення обороноздатності держави, питанню ж економічної безпеки приділено мало уваги. Напрями вирішення проблеми фінансової безпеки майже не згадуються, зокрема, лише зазначається необхідність створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів та стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів, без жодних спроб конкретизації механізмів, із використанням яких ці завдання мають бути вирішені. Тому беззаперечним є факт необхідності розробки стратегії фінансової та економічної безпеки держави, в основу яких мають бути покладені напрями підтримки належного рівня економічної безпеки фінансових установ як активних учасників вітчизняного фінансового ринку та професійних виконавців важливої ролі посередництва при переміщенні капіталу в економічній системі України.

Питаннями формування стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки на різних рівнях економічної системи цікавиться багато сучасних дослідників. Так, Харазішвілі Ю. М. здійснює спробу пошуку адаптивного підходу до визначення стратегічних орієнтирів економічної безпеки України [1], Смоквіна Г. А. обґрунтовує роль та значення фінансової безпеки як стратегічної складової економічної безпеки України [2], Жмуденко В. О. вивчає формування та механізм реалізації стратегії управління економічною безпекою аграрної

сфери [3]. Також проблеми економічної безпеки на мезорівні досліджує Головня Ю. І., що вдало визначає стратегічні пріоритети забезпечення економічної безпеки в регіоні [4]. Питаннями забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур у стратегічній перспективі опікуються Василюк Т. Г. (розглядає стратегічні засади політики забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні) [5], Домашенко М. Д. (здійснює спробу формування стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства на світовому ринку) [6], Поповиченко Ю. А. (визначає стратегічні пріоритети формування системи економічної безпеки малого підприємництва в Україні) [7]. Бріль М. С., усвідомлюючи важливість забезпечення економічної безпеки учасників фінансового ринку, основними з яких на разі є банківські установи, пропонує методіку формування стратегічних альтернатив управління економічною безпекою комерційного банку [8]. Однак зазначені праці та інші наукові роботи вітчизняних учених не дають відповіді на питання, якими повинні бути стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання та фінансових установ зокрема, в умовах політичної та економічної кризи і розгортання воєнних дій, адже такого поєднання загрозливих факторів для нормального функціонування бізнес-структур в Україні з моменту здобуття нею незалежності не було.

Таким чином, необхідно сформулювати перелік стратегічних засад забезпечення економічної безпеки фінансових установ із урахуванням тих конкретних обставин, у яких вони провадять свою професійну діяльність, і переліку загроз, що можуть мати негативний вплив на рівень їх економічної безпеки. На основі такого переліку в перспективі доцільно буде сформулювати ту частину стратегії забезпечення фінансової безпеки держави, що стосуватиметься стабілізації стану ринків фінансових послуг, і яка, своєю чергою, стане структурним елементом стратегії забезпечення економічної безпеки України.

Метою даної статті є визначення стратегічних орієнтирів зміцнення економічної безпеки фінансових установ як одного з етапів формування стратегії економічної безпеки України. Для успішного досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд важливих завдань. *По-перше*, встановити, якими є стратегічні прерогативи розвитку фінансових посередників, що провадять свою діяльність у різних сегментах фінансового ринку. *По-друге*, обґрунтувати, яким чином стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки фінансових установ повинні знайти відображення у загальній стратегії економічної безпеки України. *По-третьє*, визначити, які наслідки матиме успішне досягнення стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки фінансових установ як для розвитку фінансового ринку, так і для фінансової та економічної безпеки держави загалом.

Для визначення стратегічних прерогатив діяльності вітчизняних фінансових установ необхідно розуміти специфіку функціонування кожного їх виду, а також усвідомлювати інтереси, яких прагнуть досягти фінансові посередники у процесі своєї діяльності, та загрози, що стають цьому на заваді.

Основним стратегічним орієнтиром для зміцнення економічної безпеки усіх без винятку фінансових установ в Україні є збільшення кількості клієнтів та нарощення обсягів фінансових активів, як власних, так і залучених. Для цього повинна бути розроблена політика визначення вартості фінансових послуг із урахуванням падіння рівня доходів населення. Водночас, необхідно намагатись уникнути сильної залежності фінансових результатів установ від коливання курсів валют. Оскільки рівень доларизації вітчизняної економіки є дуже високим, досягти цього можна лише за допомогою активізації використання інструментів захисту від валютних ризиків. Для уникнення загроз, пов'язаних з політичною ситуацією у країні, великим фінансовим посередникам доцільно переглянути списки власних акціонерів і завчасно подбати про придбання їх пакетів акцій за справедливою ринковою ціною. На державному рівні необхідним є вжиття заходів щодо послаблення регуляторного впливу на професійних учасників фінансового ринку при одночасному посиленні вимог до їх інформаційної прозорості. Лише вчасна ідентифікація негативних тенденцій стану економічної безпеки фінансових установ дозволить вжити необхідних заходів задля відновлення їх господарської стабільності та фінансової спроможності, і уникнути їх банкрутства та ліквідації.

Сформуємо перелік стратегічних орієнтирів для зміцнення економічної безпеки фінансових установ в Україні відповідно до фінансового сегмента, у якому вони провадять свою діяльність:

- ✦ *банківський сектор*: зменшення залежності від іноземного капіталу, підвищення якості активів, розширення філіальних мереж у регіонах, відмова від обмежень на зняття готівки та купівлю валюти, розробка і реалізація нових депозитних продуктів, підвищення ефективності роботи банківського персоналу, покращення якості визначення кредитоспроможності позичальника, періодичний (не рідше 1 разу на рік) моніторинг стану власної економічної безпеки, відмова від видачі кредитів пов'язаним особам, відстеження, облік та контроль операцій переведення великих сум коштів за кордон (у першу чергу тих, що спрямовуються до офшорних територій), взаємодія з науковими та освітніми установами з метою розробки спільних програм підвищення рівня фінансової грамотності населення, запровадження у практику роботи міжнародних стандартів якості послуг та захисту прав споживачів, розширення спектра банківських послуг з пріоритетом короткострокових банківських продуктів, запровадження сучасних систем захисту інформації та забезпечення фізичної (майнової) безпеки корпоративних ресурсів, формування та постійне оновлення баз даних щодо шахраїв та осіб, які не виконали перед банками свої зобов'язання вчасно або у повному обсязі, не маючи на те поважних причин;
- ✦ *страховий сектор*: розширення сегмента страхування життя, перегляд практик актуарних розрахунків із урахуванням збільшення кіль-

кості існуючих ризиків та їх інтенсифікації, періодичне (не рідше 1 разу на рік) проходження страховиками тестів раннього попередження банкрутства, формування баз даних осіб, що вчинили страхове шахрайство, та надання вільного доступу до них як іншим фінансовим установам, так і широким верствам населення та державним регуляторам; активізація власної інвестиційної активності та використання фондів страхових резервів для здійснення інвестицій із незначним рівнем ризику, ініціювання активізації програм медичного страхування за умови їх державної підтримки, перехід до дистанційного онлайн-обслуговування клієнтів, налагодження довгострокового партнерства з банківськими установами (для реалізації фінансових продуктів та надання послуг) та силовими структурами (для ефективного розслідування страхових випадків), зменшення у страхових портфелях обсягів ризикового страхування, налагодження партнерських відносин із зарубіжними страховими компаніями з метою перестраховування ризиків;

- ✦ *сектор кредитних спілок*: відкриття офісів та відділень на територіях, де низький рівень конкуренції у сфері надання фінансових послуг (сільська місцевість), створення кредитних спілок на базі великих підприємств та установ за моделлю кас взаємодопомоги, повернення статусу неприбуткових організацій, запровадження практики онлайн-обслуговування клієнтів та надання консультацій, ініціювання створення установи, яка б виступала гарантом повернення учасникам кредитних спілок їх вкладів та виконувала функцію захисту прав та інтересів учасників кредитних спілок, підвищення рівня прозорості власної діяльності; розробка та використання (з певною періодичністю, не рідше 1 разу на рік) методики оцінки рівня власної економічної безпеки;
- ✦ *інвестиційний сектор* (компанії з управління активами, недержавні пенсійні фонди, інститути спільного інвестування) – зручення спеціалізації інвестиційних компаній та їх фокусування на конкретних сегментах економіки або фінансового ринку, вихід на іноземні ринки капіталів, збільшення кількості професійних недержавних пенсійних фондів; ініціація створення фонду гарантування інвестицій, запровадження практики страхування відповідальності інвестиційних керуючих, періодичні перевірки надійності персоналу із використанням сучасних технологій (наприклад, поліграфа) та запровадження у практику найму інвестиційних керуючих обов'язкової перевірки їх схильності до невіправданого ризику, відмова від агресивних інвестиційних стратегій, організація захисту інформаційних ресурсів компаній;
- ✦ *сектор фінансових компаній* (ломбарди, довірчі товариства, фонди фінансування будівництва,

тощо) – налагодження партнерських відносин із домінуючими учасниками фінансових ринків з метою збільшення клієнтської бази, зниження вартості послуг, розширення спектра послуг та фінансових продуктів, отримати які можна дистанційно.

Загалом, можна запропонувати універсальні стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки вітчизняних фінансових установ:

- ✦ утримання існуючих клієнтів та розширення клієнтської бази за рахунок нових користувачів фінансових послуг;
- ✦ стимулювання підвищення рівня фінансової грамотності населення (консультаційна, просвітницька робота);
- ✦ формування кадрового резерву надійного та високоосвіченого персоналу (шляхом організації стажувань, практик, активної співпраці із закладами освіти, науки, надання стипендій на навчання студентам профільних ВНЗ із подальшим влаштуванням їх на роботу);
- ✦ підвищення рівня інформаційної прозорості (визначення кількох рівнів відкритості інформації, що стосується діяльності та господарського стану і рівня економічної безпеки фінансових установ; зокрема, можна запропонувати виокремлення 4 рівнів інформації: загальнодоступна – повинна розповсюджуватись у всіх засобах інформації, мережі Інтернет; спеціальні відомості – доступ до них може мати персонал установи, її клієнти за необхідності або за бажанням, аудитори, державні органи влади, тощо; інформація із обмеженим доступом – розкривається лише топ-менеджменту установи, державним органам влади та аудиторам – у випадку необхідності та за домовленістю; конфіденційна (секретна) інформація – становить комерційну таємницю і є доступною для користування лише визначеному переліку осіб);
- ✦ періодичний моніторинг стану власної економічної безпеки із обов'язковим повідомленням отриманих результатів державному регулятору (це може бути Національний банк України, Нацкомфінпослуг, НКЦПФР);
- ✦ перехід до дистанційного онлайн-обслуговування;
- ✦ розширення асортименту фінансових продуктів та послуг;
- ✦ формування пакета документального забезпечення формування, оцінки та контролю функціонування комплексних систем економічної безпеки установ.

Визначені стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки фінансових установ повинні знайти відображення в загальній стратегії економічної безпеки України. Зокрема, пропонується узгодити їх із основними положеннями Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року [9] та внести як один із напрямів стратегічного забезпечення

фінансової безпеки держави у стратегію економічної безпеки України. Доцільно буде сформулювати окремий розділ «Забезпечення фінансової безпеки держави» у документі, що встановить засади стратегії підтримки належного рівня економічної безпеки країни у перспективі, а уже у межах даного розділу окремим підрозділом прописати інтереси, що визначають напрями діяльності вітчизняних фінансових установ, загрози, що стають на заваді досягненню цих інтересів, та стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки фінансових установ. Доречно буде розмежувати фінансові установи за їх видами, тобто визначити окремі стратегії забезпечення економічної безпеки для банків, страхових компаній, кредитних спілок, тощо, із врахуванням специфіки їх діяльності.

Успішне досягнення стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки фінансових установ матиме позитивні наслідки як для розвитку фінансового ринку, так і для фінансової та економічної безпеки держави загалом. Так, підтримка високого рівня економічної безпеки фінансових установ дозволить стабілізувати різні сектори фінансового ринку, підвищити рівень довіри населення та юридичних осіб до фінансових послуг і продуктів, сповільнити тенденцію до зменшення кількості фінансових посередників з причини їх банкрутств, збільшити потік іноземних капіталів до інвестиційної сфери, розширити обсяги кредитування реального сектора економіки, збільшити обсяги податкових надходжень до державного бюджету, тощо.

ВИСНОВКИ

Дослідження стратегічних орієнтирів зміцнення економічної безпеки фінансових установ як необхідного етапу формування стратегії економічної безпеки України дало змогу зробити такі важливі висновки.

1. Встановлено, що універсальними для усіх видів фінансових компаній можна визнати такі стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки та їх рентабельної діяльності, як: утримання існуючих клієнтів та розширення клієнтської бази за рахунок нових користувачів фінансових послуг; стимулювання підвищення рівня фінансової грамотності населення; формування кадрового резерву; підвищення рівня інформаційної прозорості; періодичний моніторинг стану власної економічної безпеки із обов'язковим повідомленням отриманих результатів державному регулятору; перехід до дистанційного онлайн-обслуговування; розширення асортименту фінансових продуктів та послуг; формування пакета документального забезпечення формування, оцінки та контролю функціонування комплексних систем економічної безпеки.

2. Стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки фінансових установ повинні знайти відображення в загальній стратегії економічної безпеки України як складова стратегії забезпечення фінансової безпеки. Успішне досягнення стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки фінансових установ матиме численні позитивні наслідки як для розвитку фінансового ринку, так і для фінансової та економічної безпеки держави загалом. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Харазішвілі Ю. М.** Адаптивний підхід до визначення стратегічних орієнтирів економічної безпеки України / Ю. М. Харазішвілі, Є. В. Дронь // *Економіка України*. – 2014. – № 5. – С. 28–45.
2. **Смоквіна Г. А.** Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України / Г. А. Смоквіна // *Економіка: реалії часу*. – 2014. – № 3. – С. 30–36.
3. **Жмуденко В. О.** Формування та механізм реалізації стратегії управління економічною безпекою аграрної сфери / В. О. Жмуденко // *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. – 2013. – № 2 (4). – С. 72–80.
4. **Головня Ю. І.** Стратегічні пріоритети забезпечення економічної безпеки в регіоні / Ю. І. Головня // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. – 2013. – Вип. 2 (1). – С. 294–298.
5. **Васильців Т. Г.** Стратегічні засади політики забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні / Т. Г. Васильців, Ю. А. Поповіченко // *Ефективність державного управління*. – 2012. – Вип. 33. – С. 262–268.
6. **Домашенко М. Д.** Формування стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства на світовому ринку / М. Д. Домашенко // *Вісник Сумського державного університету*. Сер. : *Економіка*. – 2014. – № 1. – С. 34–41.
7. **Поповіченко Ю. А.** Стратегічні пріоритети формування системи економічної безпеки малого підприємництва в Україні / Ю. А. Поповіченко // *Вісник Хмельницького національного університету*. *Економічні науки*. – 2014. – № 3 (2). – С. 11–15.
8. **Бріль М. С.** Методика формування стратегічних альтернатив управління економічною безпекою комерційного банку / М. С. Бріль // *Бізнес Інформ*. – 2015. – № 2. – С. 196–203.
9. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року : Постанова Правління Національного банку України № 391 від 18.06. 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>

REFERENCES

- Bril, M. S. "Metodyka formuvannia stratehichnykh alternatyv upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu komertsiiinoho banku" [Methods of forming strategic alternatives managing economic security of the commercial bank]. *Biznes Inform*, no. 2 (2015): 196-203.
- Domashenko, M. D. "Formuvannia stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva na svitovomu rynku" [Forming strategy for economic security in the world market]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii "Ekonomika"*, no. 1 (2014): 34-41.
- Holovnia, Yu. I. "Stratehichni priorytety zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky v rehioni" [Strategic priorities for economic security in the region]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, no. 2(1) (2013): 294-298.
- Kharazishvili, Yu. M., and Dron, Ye. V. "Adaptyvnyi pidkhid do vyznachennia stratehichnykh oriientyriv ekonomichnoi bezpeky Ukrainy" [Adaptive approach to determining the strategic guidelines of the economic security of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5 (2014): 28-45.
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=1856329>
- Popovichenko, Yu. A. "Stratehichni priorytety formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky maloho pidpriemnytstva v Ukraini" [Strategic priorities forming the system of economic security of small business in Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 3(2) (2014): 11-15.

Smokvina, H. A. "Finansova bezpeka yak stratehichna skladova ekonomichnoi bezpeky Ukrainy" [Financial security as a strategic component of economic security of Ukraine]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 3 (2014): 30-36.

Vasylytsiv, T. H., and Popovichenko, Yu. A. "Stratehichni zasady polityky zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva v Ukraini" [Strategic policy principles to ensure economic security business in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, no. 33 (2012): 262-268.

Zhmudenko, V. O. "Formuvannia ta mekhanizm realizatsii stratehii upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu ahrarnoi sfery" [The formation and mechanism of realization of economic security strategy for managing the agricultural sector]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 2(4) (2013): 72-80.